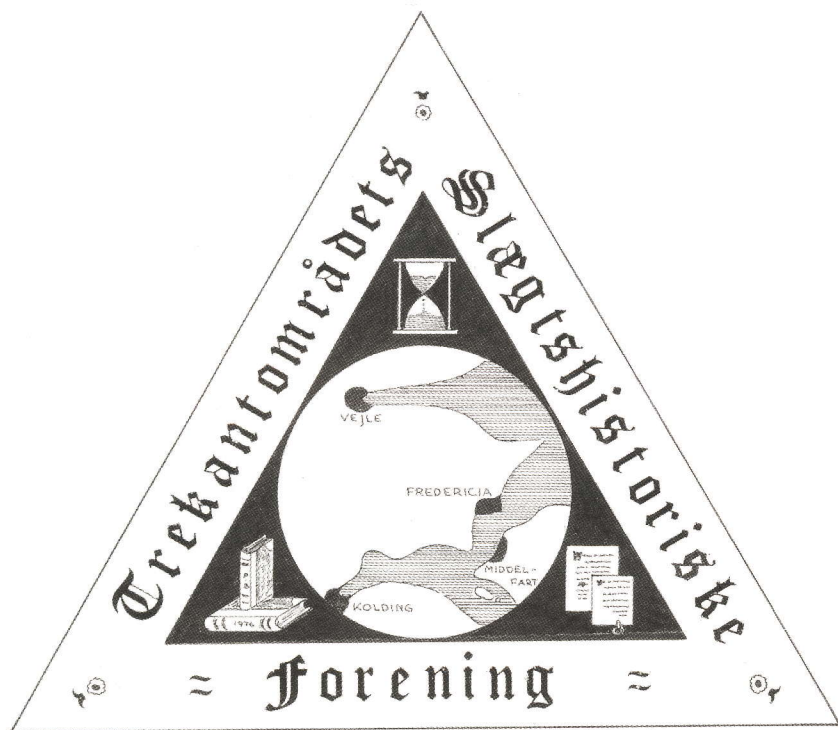

Slægts – Tidende

*for
Trekantområdet*

Udgiwet af Trekantområdets Slægtshistoriske Forening

Nr.: 13

September

Sæson 2008/09

Bestyrelse

Formand:

Jesper Ratjen, Majvænget 66, 6000 Kolding
☎ 7551 8063, e-mail: j.ratjen@stofanet.dk

Næstformand, bladmand & Layout:

Karsten Thomsen, Egeskovvej 33, 7000 Fredericia
☎ 7593 4590, e-mail: e-k.thomsen@get2net.dk

Kasserer, redaktør og Webmaster:

Kjeld Buhl, Fuglsangparken 41, 7000 Fredericia
☎ 7592 9256, e-mail: kjeld.buhl@profibermail.dk

Sekretær:

Leif Horsmark, Tunøvænget 13, 5500 Middelfart
☎ 6441 4456, e-mail: Leif.Horsmark@stofanet.dk

Bibliotekar:

Ruth Buhl, Fuglsangparken 41, 7000 Fredericia
☎ 7592 9256, e-mail: ruth.buhl@profibermail.dk

Bestyrelses- medlem:

Hans Kristian Høegh-Hansen, Teglårdsparken 13P,
5500 Middelfart. ☎ 5577 0745, e-mail:
hkhøegh@hansen.mail.dk

Suppleant (Moccamester)

Tommy Hansen, Islandsvej 14, 5500 Middelfart
☎ 6441 4977. Mobil 2255 4824

Suppleant (ass. Moccamester)

Laila Køngerskov, Castorvænget 6, 7000 Fredericia
☎ 7592 8338, e-mail: laito@profibermail.dk

Møder afholdes den 2. mandag i månederne september-april og ofte i samarbejde med Fredericia Folkeuniversitet (FU). De begynder kl. 19.15 og afholdes på LOKALHISTORISK ARKIV, Frederik IIIs Vej 6, Fredericia. Mødelokalet er åbent fra kl. 18.30, således at der er lejlighed til slægtssnak og til at benytte foreningens bibliotek. Møderne indledes med "medlemmernes 10 minutter", hvor der kan fortælles om gode oplevelser, givtige kilder, læses op, gives tips o.s.v. . Udlån fra foreningens bibliotek sker i forbindelse med møderne. I forbindelse med møderne vil der altid være hjælp at hente til tyding af gotisk skrift eller ideer til at komme videre. Kaffe/te "ad libitum" 5 kr..

Medlemskab (incl. abonnement på "Slægts - Tidende" og "Slægten")
pr. år 190,- kr. – par 260,- kr. GÆSTER ER VELKOMNE. Gæstebilletter à 35 kr.
pr. foredrag.

<http://www.trekanten.webbyen.dk>

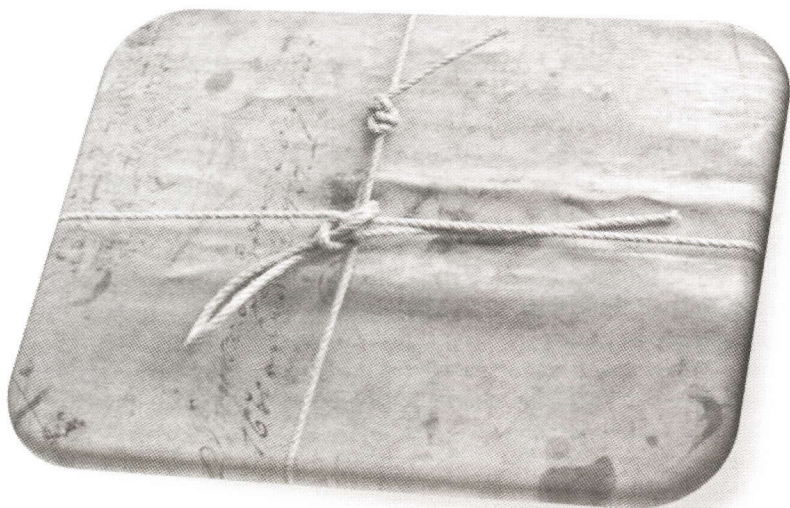
Formanden har ordet.

En solid snor med øje bundet i den ene ende lægges på tværs under arkivpakken med enderne frie. Øje og tamp (frie ende af snoren) løftes og nedefra føres tampen gennem øjet, løftes op og trækkes til, så snoren ligger stramt om pakken med øjet midtfor. Mens der holdes igen på øjet, føres tampen op over pakkens øvre kant og rundt om pakkens underside og frem op over den nedre kant. Tampen føres nu op til øjet (på snoren!) og bagom rundt om den opstigende snor og der trækkes til nedad, så den om pakken nu korslagte snor strammes til.

Tampen skal nu føres på tværs henover den nedre del af korssnoren. Derfor: Hold igen, så der holdes en bugt åben. Før tampen over og giv den et vrid, så der dannes en løkke, som føres tilbage ind under den nedre del af korssnoren og op gennem bugten. Træk løkken opefter mens der slækkes på fastholdelsen af bugten, som derved kan lukke sig sammen som en knude omkring løkken. Korssnoren ligger nu stramt fastholdt omkring pakken; - men kan løsnes snildt med et snuhtag!

Den på papiret indviklede konstruktion klarer vi efterhånden rutineret, når arkivbetjenten først har vist os hvordan man binder en "arkivknude". Tilsvarende ønsker vi i TSF at mødes og få snørklede ting forklaret og demonstreret, så vi kan blive stadig dygtigere til at finde de rette veje gennem arkivjunglerne.

Derfor: **Vel mødt til en ny sæson 2008-2009, - som er foreningens 34.sæson.**

SLÆGTSTEMA-AFTENER

Onsdagene den 22. og 29. oktober, den 5., 19. og 26. november 2008
(NB: Bemærk ikke den 12. november), indbydes medlemmerne til 5 aftenmøder, hvor vi efter et oplæg om et udvalgt emne snakker slægtsforskning.

Planlagte emner er:

Onsdag 22.okt.: John W. Rasmussen: opfølgning på "At lave slægtsbog"

Onsdag 29.okt.: Jesper Ratjen: Brug aviser i slægtsforskningen

Onsdag 5.nov.: Ester Nørrelykke: Gotisk skrift

Onsdag 19.nov.: Henning Karlby: Daisy. Statens arkivers søgeprogram

Onsdag 26.nov.: Hans-Kristian Høegh Hansen: "Hvad er det"?

Møderne begynder kl. 19.00 – Alle er velkomne – det koster 10 kr. pr. gang incl. kaffe/te og evt. fotokopier – forhåndstilmelding er ikke nødvendigt.

Seneste Nyt

Medlemsmødet den 14 april 2008.

Laila Køngerskov berettede - i medlemmernes 10 min - om det store held hun havde haft med, at henvende sig til det lokale arkiv i Tønder.

Laila havde sendt et brev til Tønder Lokalhistoriske Arkiv, om de kunne hjælpe hende med nogle oplysninger.

Der gik lang tid og intet svar fra arkivet. Laila var ved at miste modet, men pludselig kom der en stor kuvert. Arkivet havde virkelig fundet mange spændende ting frem og sendt til hende. Deraf kan vi lære, at man ikke skal overse de lokale arkiver!

Arkivar og seniorforsker Erik Nørr fra Landsarkivet Sjælland gav os et indholds-mættet foredrag om skolearkivalier.

Skal man finde noget i arkiverne, skal man vide 1) Hvad søger man oplysning om? 2) Hvornår? 3) Hvilke kilder findes der? 4) Hvem var administrativ enhed (arkivskaber) og 5) Hvor finder man den pågældende kildetype?

Med udgangspunkt i hestående oversigt gav Erik Nørr os efter en historisk indledning svar på disse spørgsmål og nævnede kildetyperne: Skoleplan, skolekommissionsprotokol, skolejournal, skoleberetninger, visitatsberetninger, eksamensprotokoller samt trykte kilder.

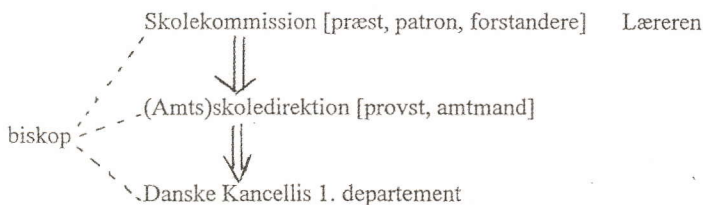
I bøgerne: "På embeds vegne" og "Efter bemyndigelse" med undertitlerne: "Kilder til dansk forvaltningshistorie" henholdsvis "1750-1920" og "1920-1970" omtales disse og flere kilder fyldigt.

Foreningens bibliotek har dem til udlån. Folkebiblioteket også. De kan varmt anbefales!

Skolevæsenets administrative opbygning på landet

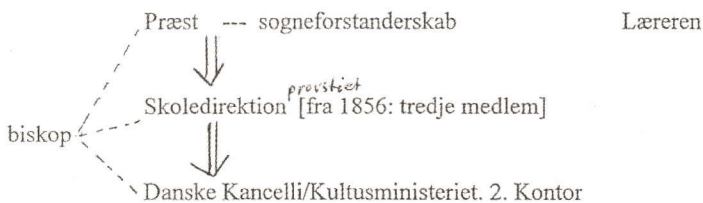
1814

ændres både ved skolelove og ved kommunale love

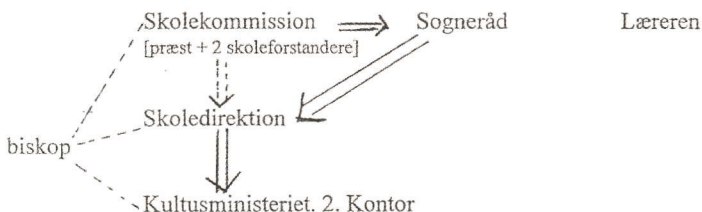
1842

kommunallov

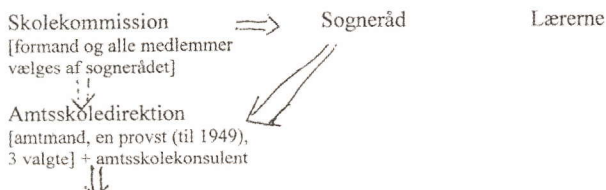
1868

kommunallov

1933

skoletilsynslov

Hvad er DAISY?

(<http://www.daisy.sa.dk>)

Den 1. december 2004 kunne Statens Arkiver byde sine mange brugere velkommen til den første internetudgave af Daisy. Her kan man søge oplysninger om alle de arkivskabere, der har skabt arkivalierne i vore samlinger, og om en del af de arkivserier, som samlingerne består af.

Vision

Den fuldt udviklede vision for Daisy er:

- * Borgerne kan søge oplysninger om arkivalier elektronisk
- * Borgerne kan elektronisk bestille arkivalier til brug på Statens Arkivers læsesale
- * Myndighederne indtaster selv oplysninger om de arkivalier, de afleverer
- * Statens Arkiver effektiviserer forvaltningen af sine samlinger

Udfordringen

Visionen indebærer den ambition, at Statens Arkiver tager det fulde spring ind i IT-alderen. Det forudsætter et brud med den traditionelle måde at tilgængeliggøre samlingerne på. Opgaven er indførelse af digital forvaltning med de forbedringer af borgerservice og effektivisering, som dette indebærer. Løsningen forudsætter udvikling over længere tid, fordi:

- * Eksisterende registraturer ikke tilgodeser informationsteknologiens muligheder
- * Meget store dele af samlingerne ikke er beskrevet i egentlige registraturer
- * Inddateringen er en opgave af meget store dimensioner
- * Ingen eksisterende lagersystemer tillader registrering af arkivstrukturer

Betydning for borgerne

Et velfungerende arkivvæsen hører til et demokratisk samfund. Det skal sikre borgernes mulighed for at få adgang til de arkivalier, statsadministrationen producerer. Størst mulig åbenhed er en væsentlig del af Statens Arkivers værdigrundlag, og størst mulig åbenhed drejer sig ikke kun om arkivlovens tilgængelighedsfrister. Åbenhed handler også om at gøre det lettere for borgerne at finde oplysninger om samlingerne og deres indhold.

Med Daisy på nettet bliver den rigdom af oplysninger, som Statens Arkiver indeholder, for alvor tilgængelig for den brede offentlighed. Arkivbrugerne vil, i takt med udviklingen af nye søgemuligheder og i takt med, at stadig flere data bliver lagt ind, få stadig større glæde af Daisy.

Først og fremmest er der tale om en væsentlig forbedring af søgemulighederne, idet:

- * For mange af arkivalierne i Statens Arkiver udgør beskrivelsen i Daisy den første offentliggjorte registratur.
- * Det bliver muligt at søge arkivalier et sted, uanset om arkivalierne befinder sig i Rigsarkivet, i et landsarkiv eller i Erhvervsarkivet.

Betydning for myndighederne

Daisy vil betyde en væsentlig kvalitetsforbedring i myndighedernes arbejde med aflevering til Statens Arkiver. Fra 2005 kunne myndighederne via nettet direkte indtaste oplysninger til Daisy om de arkivalier, de skal aflevere. Dette indebærer for Statens Arkiver en betydelig rationalisering. Det gælder såvel arbejdet med afleveringen som den efterfølgende indsats for tilgængeliggørelse. Oplysninger om nyafleveringer kan efter kort tid gøres tilgængelige i Daisy.

Betydning for Statens Arkiver

Statens Arkiver har, som alle andre virksomheder, brug for at planlægge, styre og afrapportere sine aktiviteter. En række Daisy-moduler til disse formål er taget i brug fra 2001 og fremefter. Der vil foregå en løbende videreudvikling af disse moduler fremover.

Blandt disse moduler fortjener programmet til pladsregistrering særligt at fremhæves. Pladsregistrering sker ved hjælp af stregkoder. Det giver en voldsom kvalitetsforbedring og en betydelig rationalisering af arbejdsprocessen. Det er også en nødvendig forudsætning for at tage moderne højlagermagasiner i brug. Det er denne type magasiner, der er planlagt til Rigsarkivet og Landsarkivet for Sjælland.

Udviklingen til nu

I midten af 1990'erne stod det klart, at skulle Statens Arkiver udnytte den moderne informationsteknologis muligheder, måtte der ske et radikalt brud med tidligere forsøg. Et skift i databaseteknologi var kun en af udfordringerne.

Arkivaliebeskrivelse

Skulle den nye teknologi udnyttes fuldt ud, var det nødvendigt at nytænke den måde, man gennem generationer havde beskrevet samlingerne på. Kravene til entydighed, konsistens og systematik måtte sættes meget højere. Kun derved ville det blive muligt at designe og udvikle et IT-system, som ville række så langt ind fremtiden, at det var investeringerne værd.

Det indebar for det første, at der skulle udarbejdes en ny metode for arkivaliebeskrivelse i Statens Arkiver, og for det andet at samlingerne skulle registreres efter den nye metode.

I 1999 var den nye beskrivelsesmetodes grundlæggende elementer udviklet og afprøvet i en elektronisk testversion.

Arkivaliebeskrivelsen i Daisy vil med tiden gøre det muligt for Statens Arkiver at tilbyde arkivbrugere i Danmark en væsentlig bedre service.

Systemudvikling

Med den grundlæggende datamodel på plads, skulle selve IT-systemet udvikles. Statens Arkiver valgte at udvikle systemet selv, af tre grunde:

- * Der var ingen standardsystemer på markedet, som kunne honorere Statens Arkivers krav til et arkivalieinformationssystem.
- * Omkostningerne til udvikling af et system skræddersyet til arkivvæsenets behov, uden for Statens Arkivers regi, ville blive mindst lige så store, som hvis vi valgte at udvikle systemet selv, bl.a. fordi ressourcerne til analyse og kravspecifisering ville være de samme.
- * Etableringen af et eget systemudviklingsmiljø, ville kunne skabe en synergi-effekt mellem systemudviklere og arkivarer, som vanskeligt ville kunne opnås i forhold til eksterne leverandør.

Med udgangen af år 2000 var de moduler i Daisy færdigudviklet og klar til at blive taget i brug, som skulle understøtte indtastningen af data. Statens Arkiver kunne dermed gå i gang med selve den omfattende opgave at nyregistrere sine samlinger. Samtidig fortsatte udviklingen af Daisy med fokus på den del, der understøtter tilgængeliggørelsen af de registrerede data om samlingerne. Det er denne del af Daisy, der forelå i første version ved udgangen af 2004.

Inddatering

Stiller man arkivpakkerne på højkant side om side, svarer det til en række arkivalier, der strækker sig fra den dansk-tyske grænse ved Frøslev til Hjørring. En nyregistrering af samlingerne er med andre ord en meget stor opgave. Ved projektets indledning var der ikke taget stilling til, hvordan dette arbejde kunne finansieres.

Registreringen af arkivalier er længst fremme på Rigsarkivet og Landsarkivet for Sjælland. Her har beslutningen om opførelsen af nye magasinbygninger betydet, at der er givet ekstrabevillinger til registreringen. I Statens Arkivers institutioner vest for Storebælt går arbejdet langsommere, fordi det skal udføres inden for de ordinære bevillinger. Men også her er registreringsarbejdet højt prioriteret.

Hvad kan du så finde i Daisy?

I Daisy kan du finde oplysninger om Statens Arkivers samlinger. Samlingerne omfatter arkivalier fra 1100-tallet og frem til i dag, skabt af statslige såvel som private arkivskabere. Daisy indeholder oplysninger om hvem, der har skabt arkivalierne, hvilke arkivalier, de har skabt, og hvad arkivalierne indeholder. Arbejdet med at registrere samlingerne i Daisy blev påbegyndt i efteråret 2000 og vil fortsætte i årene fremover.

Arkivskabere

Statens Arkiver har modtaget arkivalier fra ca. 80.000 arkivskabere, dvs. Statslige myndigheder, virksomheder, foreninger eller privatpersoner. Hvis der under en Arkivskaber ikke vises oplysninger om arkivserier, er det fordi arkivserierne ikke er registreret endnu.

Arkivserier

Statens Arkivers samlinger omfatter i alt ca. 376.000 hyldemeter arkivalier (pr. 31.12.2006), svarende til ca. 4 millioner fysiske enheder. Arkivalierne består af sammenhørende arkivserier, der består af rækker af pakker og protokoller (fysiske enheder).

Derudover har Statens Arkiver modtaget data fra ca. 1.200 elektroniske systemer. Det drejer sig først og fremmest om elektroniske registre og elektroniske journaler, skabt af offentlige myndigheder.

Oplysninger om de elektroniske systemer, som Statens Arkiver har modtaget data fra, bliver tilgængelige i Daisy i takt med, at nye data modtages.

Oplysninger om systemer, som der tidligere er afleveret data fra, vil blive tilgængelige, efterhånden som Statens Arkivers samling af data bliver konverteret. Det forventes at ske i perioden frem til 2008. Hvis der under en arkivserie ikke vises oplysninger om fysiske enheder, er det fordi de fysiske enheder ikke er registreret endnu.

Fysiske enheder (arkivpakker og protokoller)

De 376.000 hyldemeter arkivalier, som Statens Arkivers samlinger i alt omfatter, svarer til ca. 4 millioner fysiske enheder (pakker og protokoller med arkivalier).

Oversigt over indholdet i Daisy:

Arkivskabere

Enhed	Antal
Rigsarkivet	21.042
Landsarkivet for Sjælland	13.608
Landsarkivet for Fyn	9.118
Landsarkivet for Nørrejylland	24.919
Landsarkivet for Sønderjylland	6.067
Erhvervsarkivet	10.820
I alt	85.574

Arkivserier

Enhed	Antal
Rigsarkivet	126.960
Landsarkivet for Sjælland	99.944
Landsarkivet for Fyn	34.295
Landsarkivet for Nørrejylland	54.795
Landsarkivet for Sønderjylland	18.118
Erhvervsarkivet	46.499
I alt	380.611

Fysiske enheder

Enhed	Antal
Rigsarkivet	1.674.532
Landsarkivet for Sjælland	654.670
Landsarkivet for Fyn	93.330
Landsarkivet for Nørrejylland	432.255
Landsarkivet for Sønderjylland	56.450
Erhvervsarkivet	126.938
I alt	3.038.175

Optællingsdato: 7. August 2008.

M.h.t. funktionaliteten er de største ændringer - ud over data-mængden:

- * I dag kan man søge både på arkivskabernes navne og arkivseriernes betegnelse – enten hver for sig eller samlet (hvis man f.eks. er usikker på om det eller de ord man vil søge på indgår i arkivskabernavnet eller arkivseriens betegnelse).
- * I dag får man vist flere oplysninger om arkivalierne, herunder hvor mange bind/pakker en arkivserie består af, ligesom man kan få vist indholdet i de enkelte bind og pakker.
- * I dag kan man bestille de ønskede arkivalier taget frem til brug på læsesalene direkte via Daisy. Dvs. man kan i god tid hjemme fra bestille arkivalierne fremtaget, så de ligger klar, når man kommer på læsesalen.

En fornærmelig vise.

Indsendt af Ester Nørrelykke.

Sagen foregår i Horne sogn i Øster Horne herred, nærmere bestemt 12 km nord for Varde. Det er de sorte potters hjemegn. I næsten hver eneste gård og hus blev der lavet gryder. På gårdene var der ansat grydekoner. De færdige gryder blev især solgt i Slesvig og Holsten af grydemændene.

Den 21. aug. 1800 havde gård- og grydemand Peder Jensen i Hornelund indkaldt drengen Christen Jessen på 20 år (tjente hos Jørgen Hansen) og tjenestekarlen Jens Christian Pedersen på 36 år (tjente hos Jørgen Madsen) til forligelseskommissionen, fordi de to ved forskellige lejligheder havde sunget en fornærmelig vise om ham. Men de indklagede nægtede sig skyldige hvorfor sagen måtte gå rettens vej, så der kunne indkaldes vidner.

Retten blev sat i Varde d. 10. sept. s.å. under herredsfoged Fogtman, skriveren og 4 tingsvidner. Prokurator Hansen, der førte sagen for Peder Jensen, fremlagde stævningen mod Christen Jessen og Jens Christian Pedersen, en afskrift af den omhandlede vise, samt 4 spørgsmål til de 6 indkaldte vidner hvoraf én dog ikke mødte. Prokurator Nørup fra Varde førte sagen for Jens Christian Pedersen og kurator Vilhelm Sold fra Varde mødte som væрге for Christen Jessen.

Visen lyder:

1. Der er en Mand i Hornelund,
de sige han har 3 Koner,
den fierte har han øvre paa Als,
den er han med forbunden.
De tænke nok vi veed det ikke, de tænke nok vi spør det ikke; jo nok.

2. Den dulig Rakker-Kone
den haver han saa kiær,
og derfor vil han
bygge hende et huus ud af Træ(?),
for hun er ham saa herlig,
for hun er ham saa kierlig en Brud.
De tænke etc.
3. Den tykke Bommerute i Møllen gaaer,
nu har hun faaet sig en Unge
ved hendes Laar,
for hun er ham saa herlig,
for hun er han saa Kiærlig en Brud.
De tænke etc.
4. Mette Vestergaard hun koger
de sorte brune Kaffe,
deraf blev Møllerens Curasse,
den tykke Bommerute oppe ved Kirken,
hun løber runden og drives i Rette.
De tænke etc.
5. Den store Slaaetaske der oppe ved Kirken,
hun løber til Varde med hind Smør og hind Æg,
Mette Vestergaard kan saa herlig lyve,
Jens Vestergaard kan i Skattebøger skrive,
nu maae vi skielde dem for horer og Tive –
De tænke nok etc.
6. Hans Jensen og Peder Jensen de vare saa gode Kamerater,
Peder Jensen han gaaer af Seng og slaaer Offindsdatter,
Guld kroner de klinger, af Pungen mon springer.
De tænke etc.
7. Hans Jensen han monne sig saa jammerlig Klage,
Peder Jenssen han spiller paa Pigernes Mave,
derfor vil han de andre Ungkarle plage.
De tænke etc.

8. Den dydig Bonde fik han sig til Brud,
men selv saa er han en forrejen Stud,
i Holsteen og Jylland
der sælger han de Gryder til Bønder og til Præster,
de Piger han vel gidster.
De tænke etc.
9. Peder Jensen han er ikke værdig for at kiøre,
for han skal de Alsinger Qvinder smøre,
fra Hoe og til Taae,
derfor sover han hver en Nat ved dir Laar.
De tænke etc.
10. Peder Jensen har en Hore,
det kan Enhver beviise,
de Hore-unge
de gaaer i Flokke som Grise....
De tænke etc.
11. Mette Vestergaard hun løber ud til Varde paa skoen,
hun stiaeler de Caffebønner,
og putter i hind Krus (?)
Las Jepsens Kone han havde i Knibe,
han siger for Hans Clausen,
at Børnene monne skrige.
Denne Viise er paa 18½ Vers,
som vi skal have at høre,
den nittende den skal sættes til, det lader sig vel giøre.

Omtalte Mette og Jens Vestergaard var forældre til Peder Jensen. De havde en selvejergård i Hornelund.

Spørgsmålene til de indkaldte vidner var:

1. Har vidnet hørt at Christen Jessen og Jens Christian Pedersen af Hornelund sidste sommer har sunget den vise, som i denne sag her er fremlagt en udskrift af?
2. Hvor ofte har vidnet hørt den synge?
3. Er denne vise ikke digtet om Peder Jensen i Hornelund?
4. Hvem har digtet denne vise? Dette spørgsmål blev efter prokurator Nørups protest ændret til:
Har vidnet hørt af de indstævnte parter at denne vise er digtet om Peder Jensen Vestergaard af Hornelund?

Vidneafhøring:

1. Las Pedersen, Transbøl, forklarede at han ved dette års høstet 1. gang havde hørt Christen Jessen synge det 1. vers og noget af det 2., hvilket han dog ikke kunde uden ad, men måtte stave sig til det sidste. Han havde senere i marken hørt andre synge noget af visen, men han havde ikke hørt Jens Christian Pedersen synge.
 2. Jens Pedersen Østergaard på Røstbierge (måske i Stundsigt) havde første gang hørt visen blive sunget af Christen Jessen ved høøsten og senere yderligere 2 til 3 gange. Jens Christian Pedersen havde han ikke hørt synge, men denne havde indrømmet over for ham for 3 uger siden, at han også havde sunget visen.
 3. Næste vidne var forriges datter Kirstine Jensdatter. Ved midsommertid på byens mark havde hun hørt Jens Christian synge det første vers og senere Christen Jessen det 6. vers samt måske nogle flere vers, men hun erindrede ikke hvilke.
 4. Anna Marie Madsdatter, Christen Pedersens kone på Hornelund mark. Hun havde hørt visen sunget både af Christen Jessen, Jens Chr. Pedersen samt siden hen af flere andre på marken, men hun huskede ikke hvornår.
 5. Tomas Pedersens Kone Dorthea Nielsdatter på heden havde hørt Jens Christen oplæse det 1. vers samt ordene: "Den Viise er digtet ud af en Jydsk, halv paa Dansk og halv paa Tydsk, alt saa smuk." i hendes hjem i klynegravningstiden, men siden havde hun hørt mange andre, dog ikke voksne, synge visen.
 6. Karen Madsdatter, tjenestepige hos Jørgen Madsen i Hornelund, havde hørt Jens Christian oplæse det første og sidste vers da de gravede i klynemosen. Senere havde hun også hørt bl.a. det andet vers af Christen Jessen.
 7. Jørgen Madsens kone var også indkaldt, men var ikke mødt.
- Ingen af vidnerne havde hørt Peder Jensens navn nævnt, og ingen vidste hvem der havde digtet visen.

Sagen endte d. 18. sept. s.å. med forlig således at Jens Christian Pedersen skulle betale 4 mk og Christen Jessen 2 mk til Horne sogns fattigkasse og begge 4 mk til Peder Jensen for de omkostninger han havde haft. Desuden skulle Jens Chr. udrede alle sagsomkostninger.

Begge de indstævnte forpligtede sig til aldrig nogensinde at synge eller oplæse den omhandlede vise.

Samtidig med denne sag førte Peder Jensen en æressag mod Anne Jørgensdatter, som er identisk med omtalte rakkerkvinde i 2. vers. Anne Jørgensdr. var gift med rakkeren Christoffer Nielsen (De Horne rakkere) og hun havde ved flere lejligheder påstået, at Peder Jensen havde haft legemligt omgang med hende, hvilket havde ført til at hun blev frugtsommeligt. Vidner blev afhørt, men ingen kunne bekræfte Anne Jørgensdatters ord.

Dommen lød d. 3. dec. 1800:

"Thi vorder herved af Dommer og udvævnede Meddomsmænd kendt for Ret: 1, at indstævnte Qvinde Anna Jørgensdatter, som skal opholde sig i et huus paa Hornelunds Mark, bør bøde sine tre Mark som en Løgner, samt inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse betale Peder Jenssen i Hornelund 4 r i denne Sags Omkostninger under Execution og anden Justitiens Tvang. - 2, at de af hende om og imod ham udsagte højlig Fornærmende Ord bør døde og magtesløse at være, samt ikke paa nogen Maade komme ham til Fornærmelse paa Ære eller gode Navn og Rygte. - Under Sagen er de forordningsmæssigt stemplet Papiir forbrugt."

Kiendsgierning findes altsaa ikke, og Sigtelsen er ej i mindste Maade beviist. Lovstedet siger, at et saadant Qvindfolk skal, naar begge Deelee mangler, bøde sine tre Mark, og, da det lægger til "som en Løgner", saa, forudem at citanten efter Vidnerne er en ordentlig og hæderlig Mand, andet ikke heller er gotgiort, maae ... de ham nærgaaende Ord kiendes magtesløse og ham ufofnærmende. Tillige ville Sagens Omkostninger af hende blive at udrede."

Pristallet år 1800: I Odense var en arbejdsmands dagløn om vinteren 16 skilling og om sommeren 20 skilling.

SENSOMMERUDFLUGT

Hvilken oplevelse, en storslået start på den nye sæson!

Det vil være svært for mig, at referere ud fra et neutralt synspunkt, så derfor, til en afveksling, er det min oplevelse af turen der her bliver skildret, jeg håber på forståelse herfor.

Det hele startede ellers ikke for godt. Det regnede, det stod ned i stænger, da vi kl. 09.30 denne lørdag morgen mødtes ved arkivet.

Men som man siger: "En dårlig generalprøve giver en god premiere". Det ordvalg blev ikke gjort til skamme, et stykke nord for Vejle, ophørte regnen, det var ikke strålende sol, heldigvis, for skal vi være aktive, er lidt overskyet, det rette vejr.

Vi ankom til Vester Palsgaard Skovmuseum som planlagt lidt før kl. 11, og samtidig ankom Irene og S.E. Hansen, de lå på en campingplads i området og er særdeles godt kendt med stedet. Vi var rede til den store omvisning.

Præcis kl. 11.00, ankom "Svend Gønge, Gøngehøvdingen". Som han senere forklarede, var han navnebror til den gamle krigsherre, Svend Poulsen. Når jeg skriver dette, kan jeg godt få lidt gåsehud. Svend Poulsen er museumsinspektør og daglig leder af Vester Palsgaard Skovmuseum. Hans stilling er ret ny og derfor er hans lokale kendskab, som han selv udtrykte det, ikke det bedste endnu, men han skulle nok gøre sit bedste. Og jeg kan godt hilse at sige, det han ikke vidste var ikke værd at vide!

Museumsinspektør Svend Toftegaard Poulsen

På gårdspladsen fik vi først lidt om gårdens historie. Vester Palsgaard er en gammel hedegård. Omkring 1800 kunne ejeren ikke betale de skatter og afgifter, der var på gården. Der blev forsøgt et salg, det mislykkes, ingen ville købe stedet. I stedet overtog staten ejendommen, ejeren blev erklæret konkurs. Naboejendommen Søgård, gik samme vej og blev lagt ind under Palsgård. Fordi jorden var så mager, begyndte man i 1804 at plante noget af jorden til med skov. Der blev ansat en "Skovrider" til at forvalte arbejdet. Han boede i hovedbygningen. Den østre længe, den havde nogle tilbygninger som nu er rakt ned, husede en forpagter af den landbrugsjord der endnu var tilbage samt de stalde der måtte høre til. Det er dem der er rakt ned. Bygningen bruges nu til administration, mødelokaler og turistbureau.

Hovedbygningen fungerer som museum og huser lokalarkivet for den nedlagte Nr. Snede kommune. Der var et spørgsmål om, er stedet fredet? Nej, det kan ikke lade sig gøre, een af de skiftende skovriddere, har fået det originale skifertag pillet ned og erstattet det med stråtag. De gamle skifferplader ligger opbevaret i et udhus. I sin indledning, gav han os, en grundig indsigt i, ja rent faktisk, hele Vestjyllands historie fra tiden omkring 1700- tallet. På den tid, var det meste af området et fattigt magert stykke land, hvor sognene højst havde 2 - 300 fattige indbyggere. De var plaget af voldsomme sandstorme med store vandreklitter. En sandstorm ødelagde ofte et helt års afgrøde på markerne. Husdyrene var magre og udsultede, de kunne knap finde føden. Hele det enorme område strakte sig helt ind til egnen omkring Herning. På et tidspunkt i midten af 1700-tallet, begyndte man at tage situationen alvorligt og prøve at stoppe sandflugten. Man indkaldte de berørte områders befolkninger og gik i gang med en såning af marehalm og anden modstandsdygtige græsarter. Det gav beboerne en uventet indkomst og fornyet mod på tilværelsen. Tilsandingen blev stoppet og da resultaterne begyndte at vise sig positive, gik man videre og begyndte at plante skov. I slutningen af 1700-tallet, var man godt i gang med områderne omkring Vandel og Randbøl. I 1803 - 05, kom turen så til dette område. Der blev plantet nåletræer, især Rødgran, men på grund af den ringe frømængde og frøenes dårlige kvalitet, gik det trægt i starten.

Svend Poulsen fortsatte sin beretning i laden. Der opbevares /udstilles nogle af de gamle redskaber der gennem tiden er blevet brugt under arbejdet i og med skoven. Han begyndte der, hvor det hele begynder i planteskolen. Fordi frøene der fandtes, havde den ringe kvalitet, opfandt man ordet "planteskole". I første omgang bredsåede man frøene. Når de var kommet op som små planter, beredte man et stykke jord, det skulle være meget løs jord, så havde planterne bedre mulighed for at danne det rette rodnet. Man havde et redskab med en bestemt bredde og et bestemt antal huller hvori planterne blev anbragt, så var de nemmere at plante og man havde styr på både antal og bedets størrelse. Vi fik også en forklaring på de stensætninger der omgærder forskellige jordstykker i skoven. Et af disse stykker er netop planteskolen.

Der var mange forskellige former for værktøj, save med forskellige anvendelsesmuligheder, en kærre til transport af de store stammer, et treben til brug ved optagning af "stød" (træstubbe), harver, plove, blandt dem forløberen for reolploven der blev brugt ved opdyrkningen af heden, radrensere til brug mellem træerne, værktøj til mærkning, økser der blev brugt til hugning af stolper og bjælker, det var før savværkets tid, og en forklaring på hvorfor brugen af en økse er bedre end brugen af en sav, stolpen rådner ikke når den er "hugget". Den er mere fugtafvisende?

Turen gennem stuehuset/museet, bragte historier frem om Dalgas, hedens opdyrker. Der har været teorier både for og imod hans ideologi med hedens opdyrking. Færden gennem huset gik forbi de mange fine håndarbejder, der er produceret i de "små" hjem. Gennem skovriderens kontor, spisestue, køkken, hvor der bages på et brænde- og tørvefyret komfur. Om det så var badeværelset, så stod det som den sidste skovridder havde forladt det. En tur i den gamle skolestue og den gamle barbersalon fra Nr. Snede, hvor den "sidste barber", ham der havde skænket sin salon til museet, fortalte om nogle af tingene og brugen af dem.

Vi fik lov til at spise vores medbragte mad i cafeen, "tørvehuset" var "sat til" med forskelligt grej, så vi kunne ikke være der.

Efter frokost tog Jesper Ratjen over. Vi gik en tur gennem skoven ned til en lille sø, Troldsoen. På hele turen kunne vi bare spørge om de planter vi stødte på; Jesper fortalte beredvilligt om både springende frø og plantagens største træ. Det var en Sitka gran, 38,8 m. højt, højere end Rundetårn, ved roden havde det et mål der hedder 3,2 m. x 1,7 m.. Det væltede under en storm i 1981. Ved Troldsoen kunne Jesper fortælle om de meget specielle planter, der har den egenskab, at de

vokser i meget næringsfattige områder. En mosart vokser ud over vandet, vokser og vokser går mod bunden og danner det vi kalder en "hængesæk".

Jesper Ratjen fortæller om planterne og den gyngende grund

Jesper viste os hvordan denne mosoverflade gyngede. Han jog sin stok 1½ m. ned, uden at nå bunden. I andre "gamle" moser graves det op og bruges som spagnum. Jesper fandt mange planter, som vi normalt ikke ser, Soldug der er kødædende, Klokkeling, Tranebær og mange andre. Heldigvis havde vi mange med der er interesserede i botanikkens verden, Nina og Bent Andersen kom med flere gode spørgsmål, Irene og Svend Erik ligeså, det var virkelig turen værd, Gudmund og Inger holdt ud, hvad gør vi uden dem?

Tilbage i Palsgård, så er det kaffetid, medbragt kaffe, Vita havde bagt boller og kage, vi sad ved gavlen af stuehuset og nød det hele. Desværre var Ruth og Kjeld nødt til at tage hjem. En lille hund ventede. Vi andre sivede efterhånden af, mættede af en dag med mange og gode oplevelser. En stor tak til museumsinspektør Svend Toftegaard Poulsen og Jesper Ratjen og ikke mindst til Vita for hjemmebagte boller og kage.

Til eftertanke

En bøn til Gud

Herre, du ved bedre end jeg selv, at jeg er ved at blive ældre og snart gammel. - Bevar mig fra den skrækkelige vane at tro, at jeg nødvendigvis må udtale mig om enhver sag og ved enhver lejlighed. Fri mig for trangen til at forsøge at ordne alle andres affærer.

Gør mig eftertænksom, men ikke trist hjælpsom, men ikke nævenyttig.

Når man tænker på mit uhyre forråd af visdom, kan det synes en skam ikke at bruge den fuldt ud. Men du ved, Herre, at jeg helst skulle beholde nogle få venner til det sidste.

Fri mig fra altid at ville remse endeløse rækker af detaljer op, og giv mig evnen til hurtigt at komme til sagen.

Forsegl mine læber for ord om mine bekymringer og smerter, de bliver flere og flere, og lysten til at beklage sig over dem vokser, som årene går.

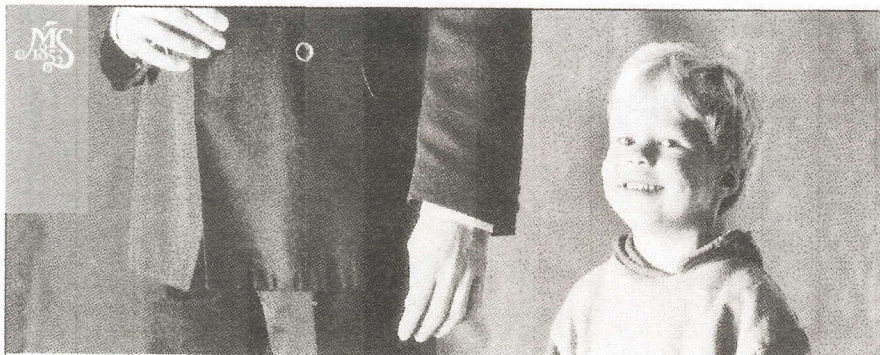
Jeg vover ikke at bede om bedre hukommelse, men om større ydmyghed, når mine erindringer synes at være i modstrid med andres. Lær mig den sunde indstilling, at også jeg kan tage fejl af og til.

Hold mig nogenlunde omgængelig. Jeg nærer ikke noget ønske om at være en helgen - nogle af dem er meget svære at holde ud - men et surt og tvært gammelt menneske er et af djævelens mesterværker.

Giv *mig* evnen til at se noget positivt, hvor jeg ikke har ventet det - og finde gode sider hos mennesker, jeg ikke har ventet det hos.

Og giv mig endelig den nåde, at jeg kan sige det til dem.

*Fundet i 1616 på bagsiden af
indgangsdøren til en engelsk kirke*

Nogen skal jo gi' dig et pengeinstitut i øjenhøjde

Ring og få en aftale.
Hos os eller hos dig.
Et møde er helt uforpligtende.

Middelbart afdeling
Algade 69
5500 Middelbart
Telefon 64 22 22 22
www.MidSpar.dk

MV-TRYK a/s

Værkstedvej 28 · Postbox 68 · 5500 Middelbart
Tlf. 64 41 15 62 · Fax 64 41 17 29
Info@mvtryk.dk